

علم أصول الفقه

٦٣

٩-١٢-٩٣ ظهور

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

التوبة

- وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ (١٣٥)
- أُولَٰئِكَ جَزَاءُ هُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (١٣٦)

• ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (١١٩)

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا

• يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَ مَّا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ
لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَ بَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَ يُحْذِرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَ اللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ
(٣٠)

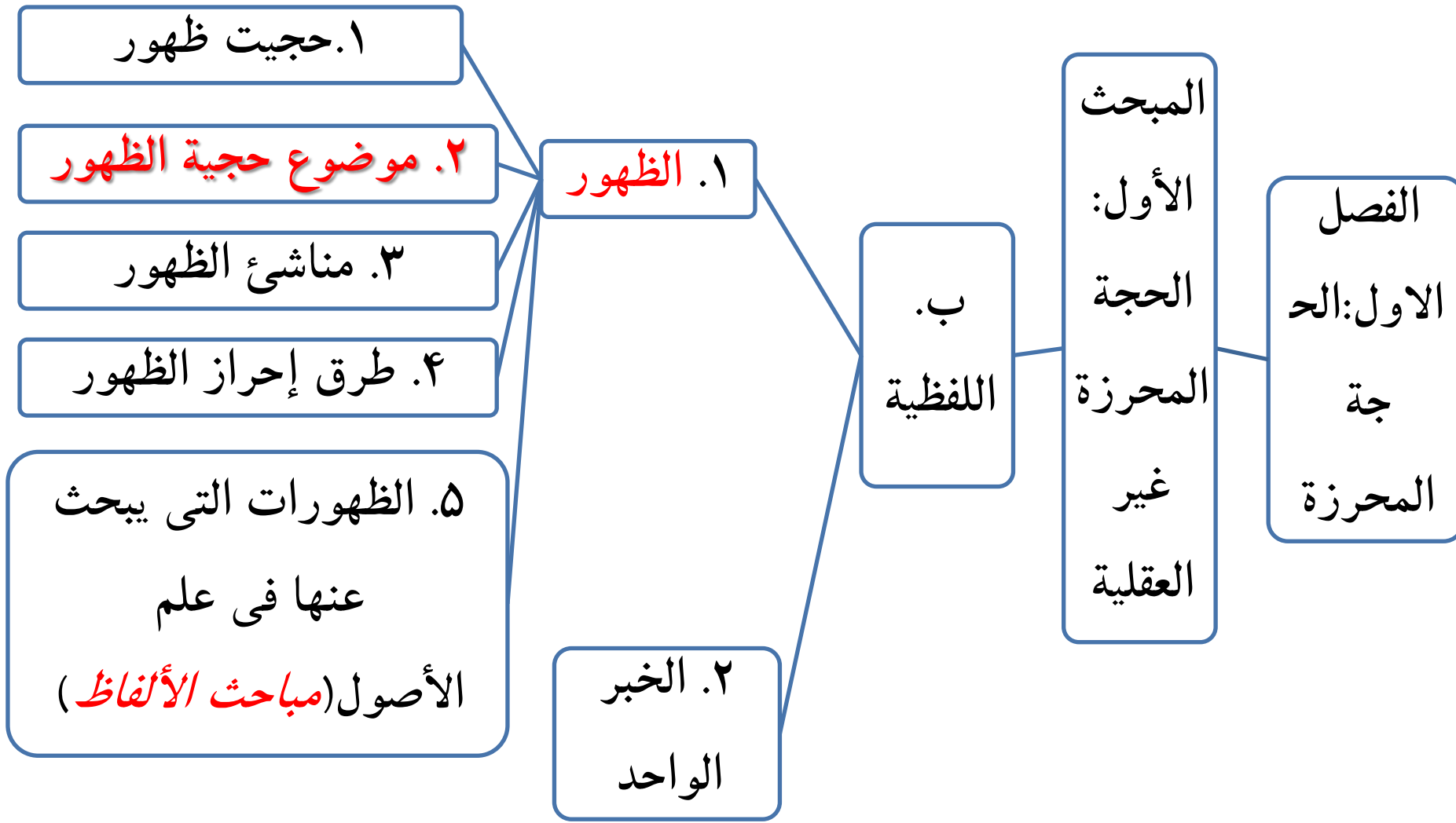
•
•

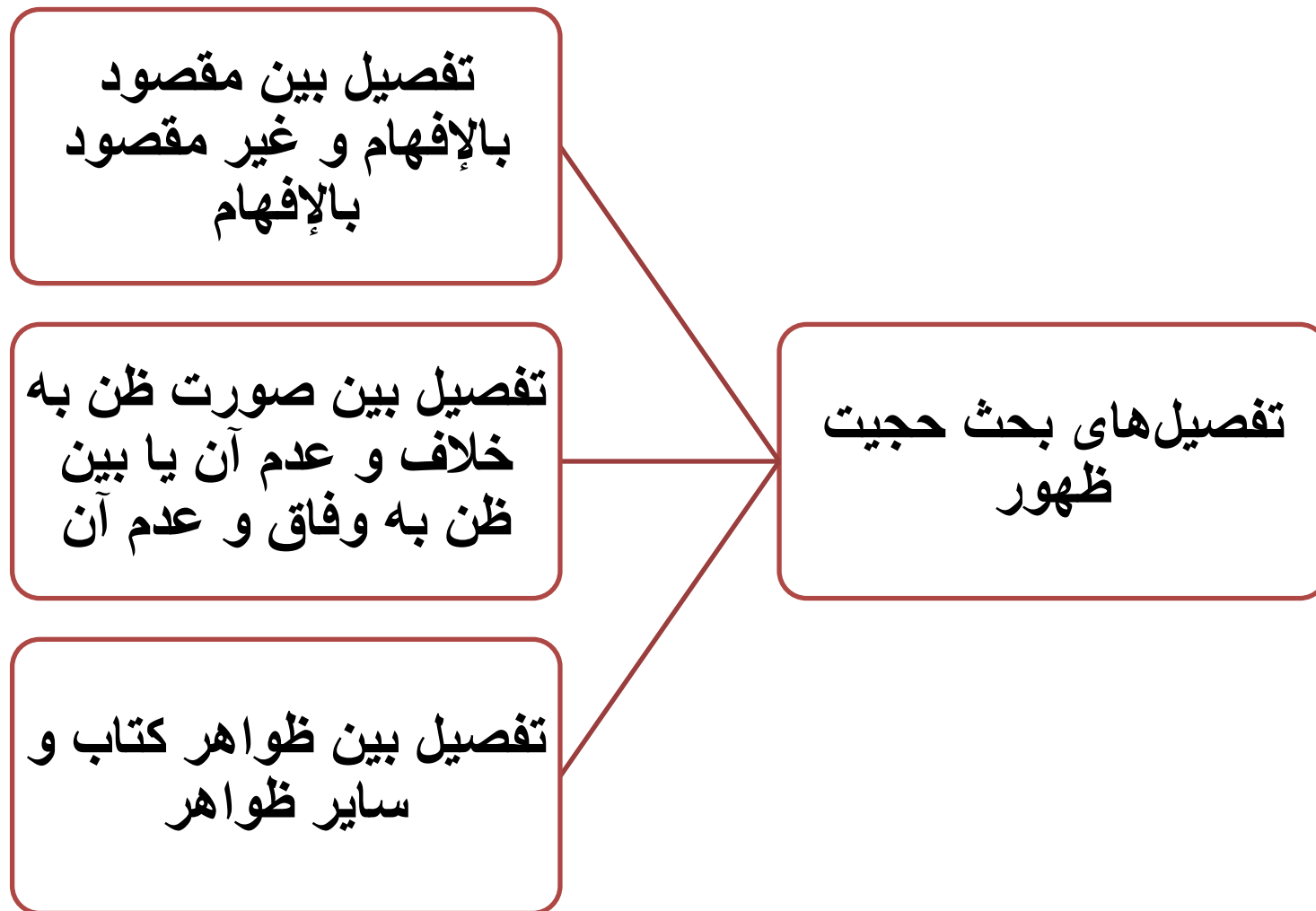
مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
- إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا (١)
- وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا (٢)
- وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا (٣)

مَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

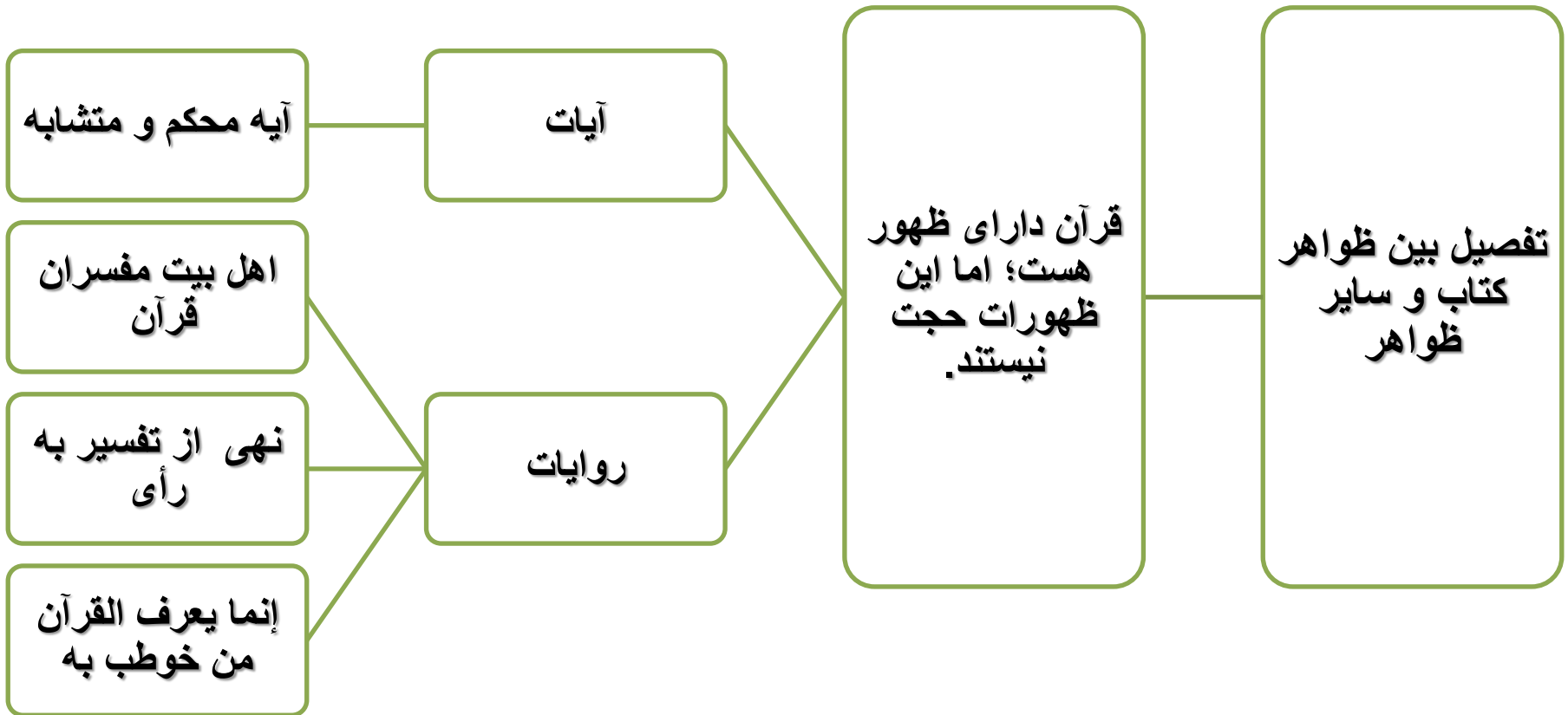
- يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا (٤)
- بَأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا (٥)
- يَوْمَئِذٍ يَصُدُّرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ (٦)
- فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (٧)
- وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (٨)

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

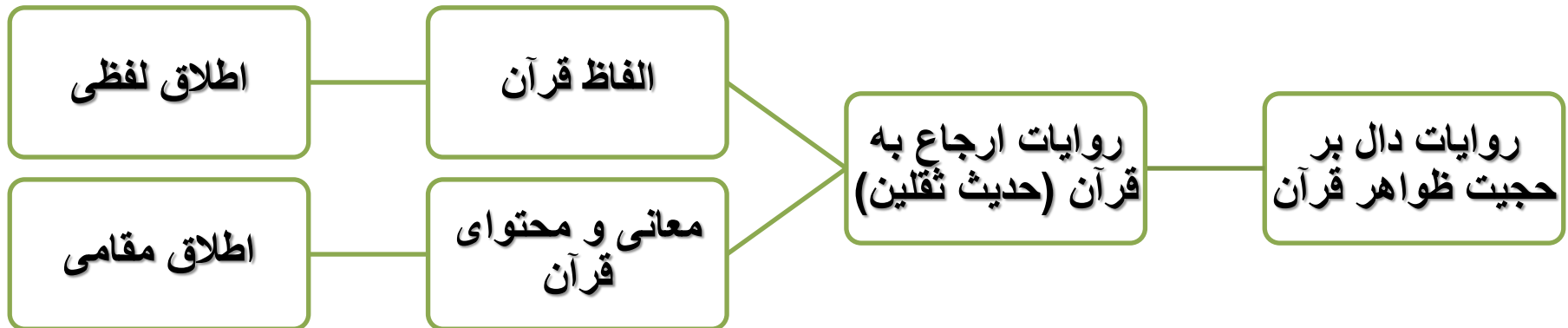
روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

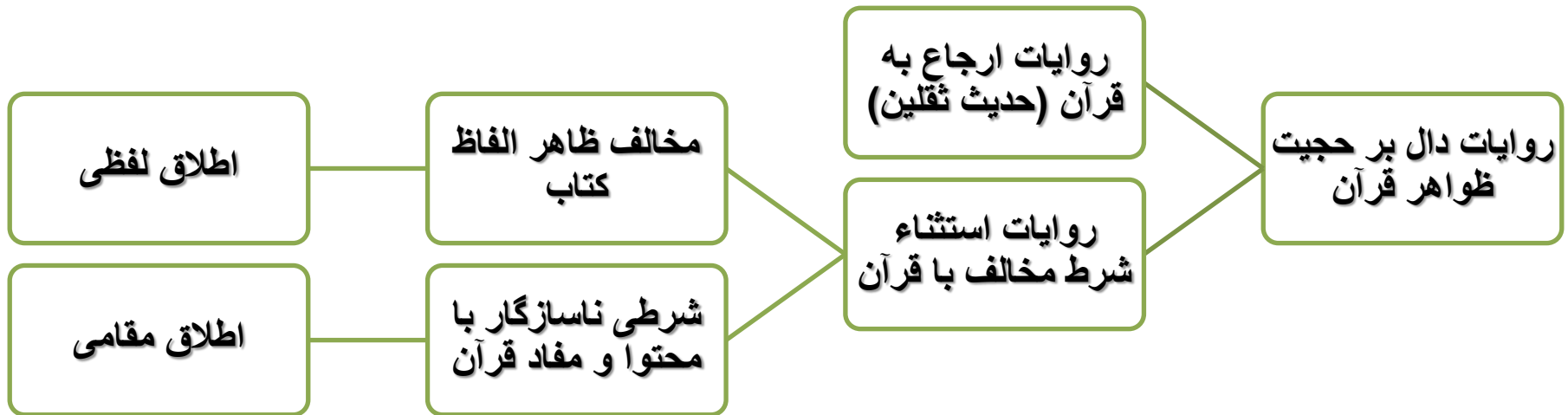
روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

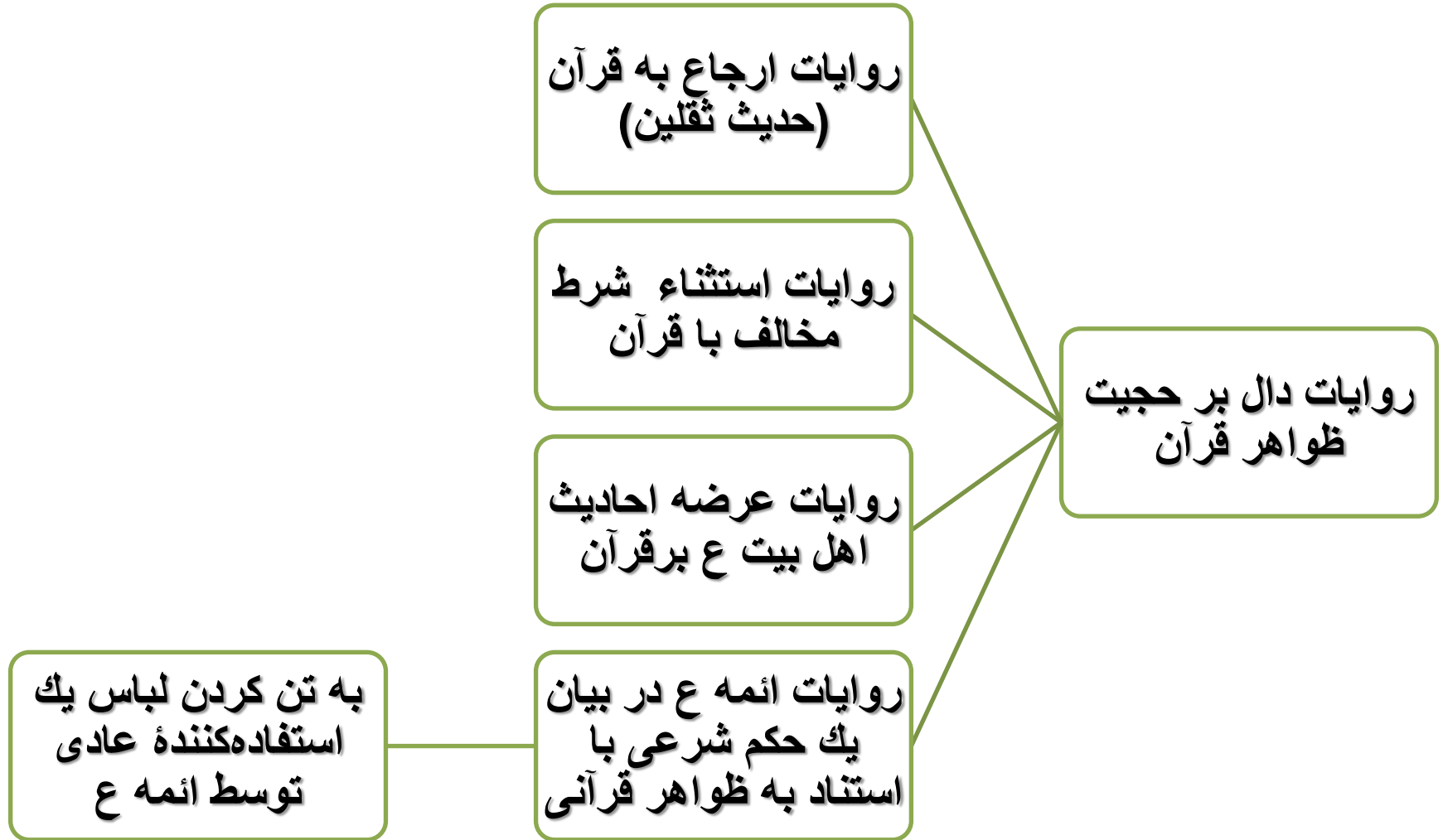
روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

روایات ارجاع به قرآن (حدیث ثقلین)

روایات استثناء شرط مخالف با قرآن

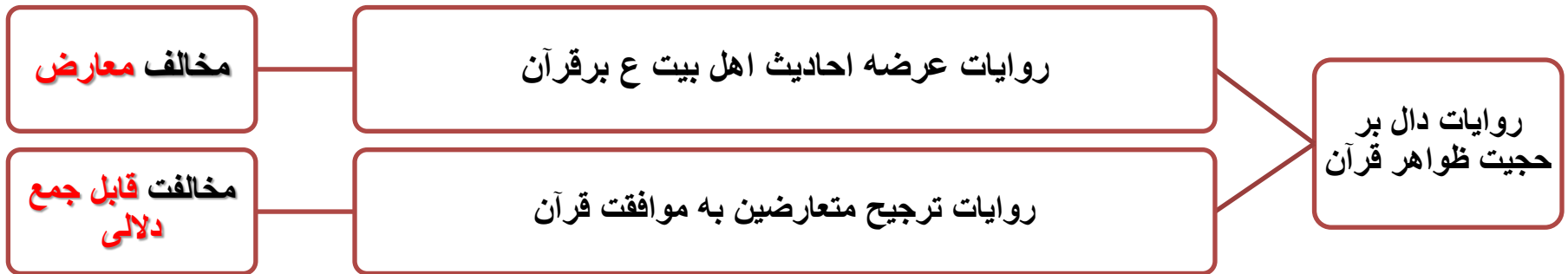
روایات عرضه احادیث اهل بیت ع بر قرآن

روایات ائمه ع در بیان يك حکم شرعی با استناد به ظواهر قرآنی

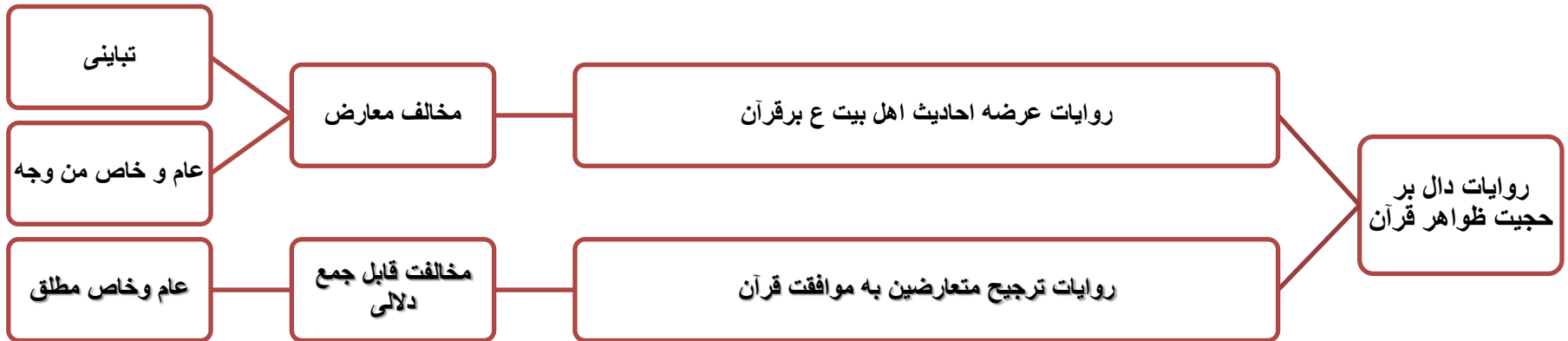
روایات ترجیح متعارضین به موافقت قرآن

روایات دال بر
حجیت ظواهر قرآن

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- اشکال شکل های استدلال به روایات حجیت ظواهر قرآن
- سه شکل برای استفاده از این روایات برای اثبات حجیت ظهورات قرآنی مطرح است که از این سه شکل شهید صدر رضوان الله علیه فقط یک شکل را مطرح کرده است که آن شکل به نظر ما درست نیست.

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

- شکل اول
- اینکه بگوییم وجود انبوهی از روایاتی که ظواہر قرآنی را برای ما حجت می‌داند، نشان می‌دهد حجیت ظواہر قرآنی ردع نشده است.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- بنابراین روایاتی را هم که ظاهرش ردع است، باید تأویل کنیم و مثلاً بگوییم حقیقت قرآن را جزء اهل بیت علیهم السلام نمی‌دانند نه اینکه ظواهر قرآن را جزء اهل بیت علیهم السلام کسی نمی‌داند.
- معنای این تأویل بردن آن است که این طوائف روایات بر آن روایاتی که اخباری‌ها از آنها برای نفی حجیت ظواهر قرآنی استفاده می‌کردند، حاکم یا وارد هستند. پس اصلاً نوبت به تعارض بین آنها نمی‌رسد.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- شکل دوم
- در این شکل می‌گوییم این روایات با آن روایات در عرض هم هستند و تعارض دارند. پس حاکم یا وارد نیستند.

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

- یک دسته می گوید ظواہر قرآن حجت نیستند و دسته دیگر می گوید ظواہر قرآن حجت هستند.
- آنگاه می گوئیم روایات دال بر حجیت ظواہر مقدم اند؛ چون این روایات به جهت نص بودن یا اظہریت بر حجت ظواہر قرآن دلالت می کنند در حالی که روایات مقابل به جهت ظاہر بودن بر عدم حجت ظواہر قرآن دلالت می کنند و وقتی بین نص و ظاہر یا بین اظہر و ظاہر تعارض پیدا شد نص و اظہر مقدم می شوند.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- شکل سوم
- این همان شکلی است که شهید صدر رضوان الله علیه از آن استفاده کرده است.
- در این شکل می‌گوییم این روایات باهم تعارض دارند و تساقط می‌کنند.
- بنابراین استصحاب می‌کنیم و می‌گوییم ابتدا در شریعت، ظواهر قرآن به یقین حجت بوده است و شک داریم در ادامه حجت ظواهر قرآن نفی شده است یا نه، همان یقین سابق را استصحاب می‌کنیم.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- نقد سخن شهید صدر رضوان الله علیه
- مقصود ایشان، استصحاب حجیت ظواهر قرآن است در حالی که اینجا حالت سابقه وجود ندارد؛ چون بنا بر فرض روایاتی که بر حجیت ظواهر قرآن دلالت می‌کند با روایاتی که بر عدم حجیت دلالت می‌کند، تعارض کرد و تساقط کرد و احتمال می‌دهیم که از ابتدای شریعت، ظواهر قرآن برای هیچ کس جزء اهل بیت علیهم السلام حجت نبوده است نه اینکه از اول شریعت برای غیر اهل بیت علیهم السلام حجت بوده است و در ادامه از حجیت افتاده است. اخباری‌ها هم می‌گویند از همان اول ظواهر قرآن برای غیر اهل بیت علیهم السلام حجت نبوده‌است.

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

- استصحاب حجیت اصل ظہور (ظہور بہ طور مطلق و نہ ظہور قرآن) است، این ہم نمی تواند حجیت ظواہر قرآن را اثبات کند؛ چون اصل مثبت می شود؛ البتہ شہید صدر رضوان اللہ علیہ این استصحاب را مطرح نکرده است؛ چون خودش متوجہ بود کہ در این صورت اصل مثبت است.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

– قرآن ظهور دارد؛ لیکن این ظواهر برای غیر اهل بیت علیهم السلام حجت نیست (تخصیص)

– احتمال دیگر اینکه اصلاً ظواهر قرآن ظاهر نیستند (تخصیص)

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

قرآن ظهور دارد؛ لیکن این
ظواہر برای غیر اہل بیت
علیہم السلام حجت
نیست (تخصیص)

احتمال دیگر اینکه اصلاً
ظواہر قرآن ظاہر
نیستند (تخصیص)

تفصیل بین ظواہر کتاب و
سایر ظواہر

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

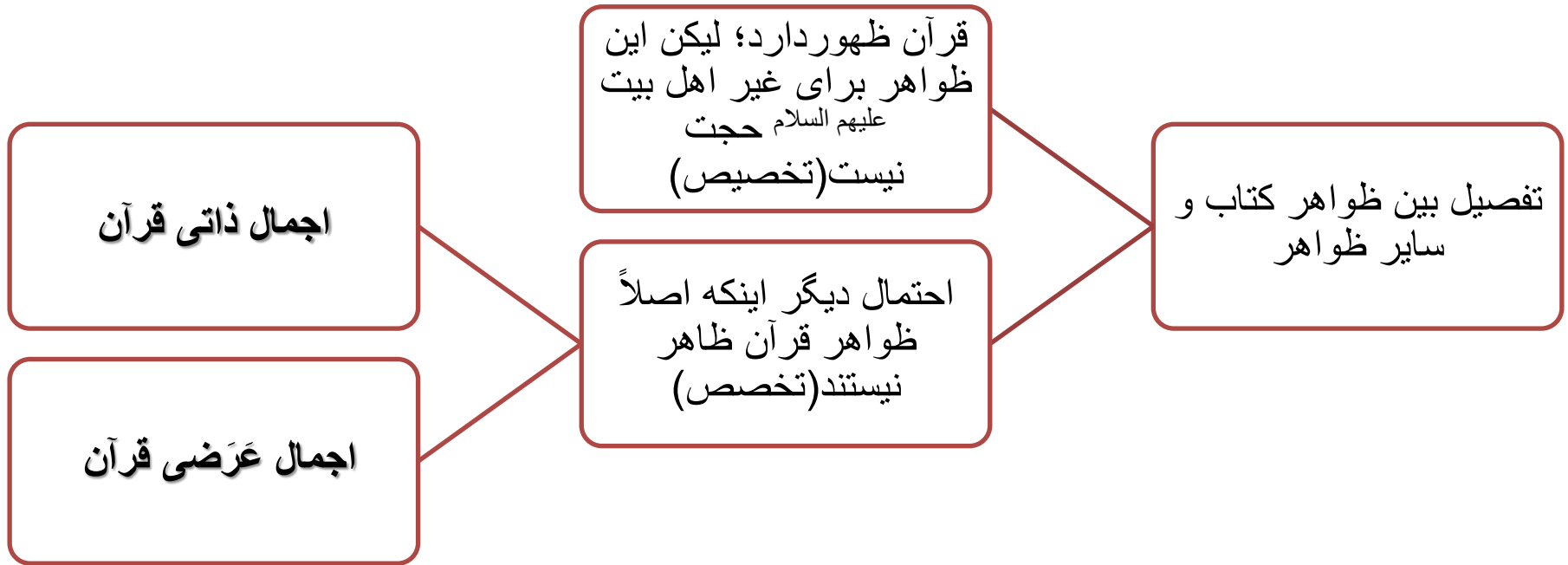
- تفسیر دوم از تفصیل سوم
- تا اینجا بحث مبتنی بود بر این نکته که اخباری‌ها پذیرند ظواہر قرآن وجود دارد؛ لیکن این ظواہر برای غیر اهل بیت علیہم السلام حجت نیست؛ یعنی به لسان تخصیص ادعا کنند ہمة ظواہر حجت‌اند مگر ظواہر قرآن.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- احتمال دیگر اینکه اصلاً ظواهر قرآن ظاهر نیستند و در واقع قرآن تخصصاً از وادی حجیت ظواهر خارج است که اگر مرادشان این باشد، این دیگر تفصیل در حجیت ظهور نیست و نتیجه‌اش این می‌شود که نمی‌شود به قرآن مراجعه کرد. هر دو احتمال در نتیجه به این می‌رسند که قرآن برای ما قابل مراجعه نیست؛ هر چند به لحاظ بحث نظری با هم فرق دارند.

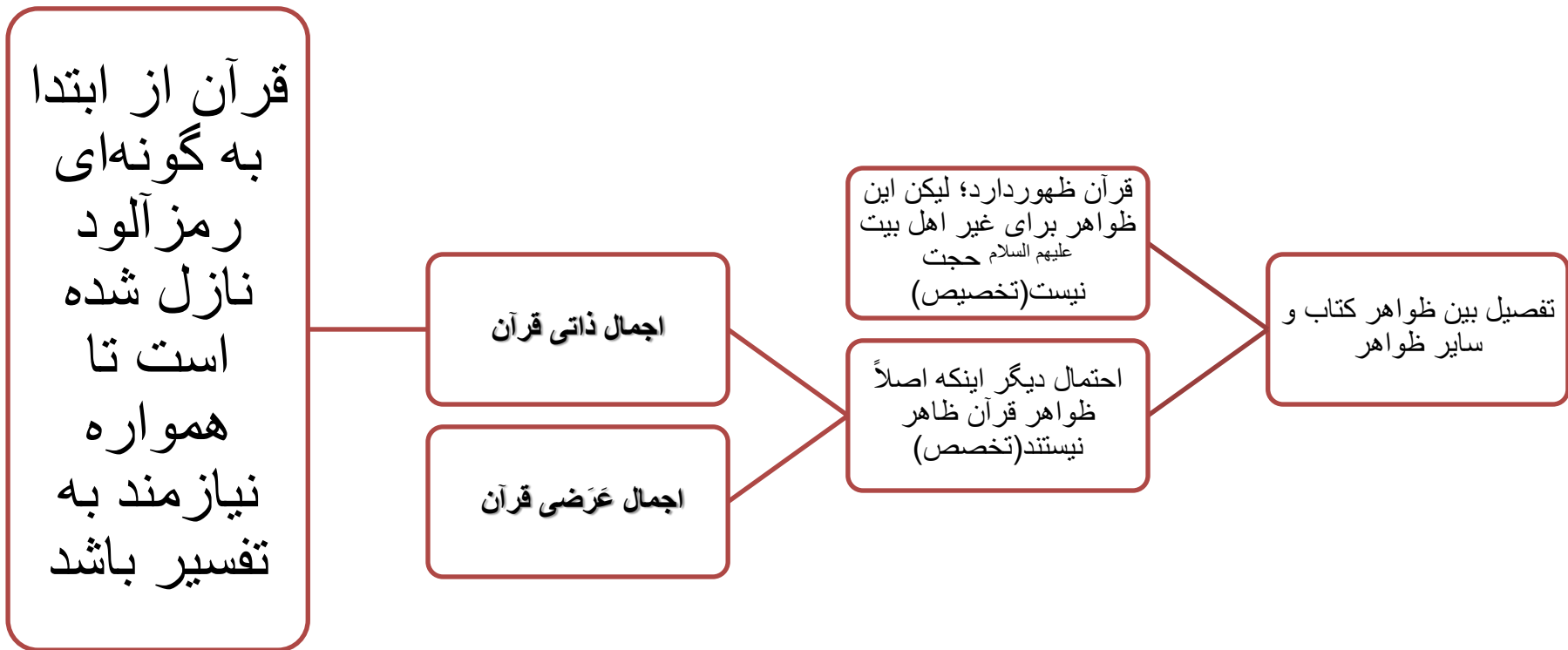
۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- دو تقریر از تفسیر دوم
- کسانی که ادعا می‌کنند قرآن ظواهری ندارد تا از باب حجیت ظهور بتوانیم به این ظواهر مراجعه کنیم، به دو شکل این را تقریر کرده‌اند:
- ۱- قرآن گرفتار اجمال ذاتی است؛ یعنی ویژگی‌هایی دارد که آن را به یک کتاب مجمل تبدیل می‌کند. کتابی که برای غیر از اهل بیت علیهم السلام قابل مراجعه نیست.
- ۲- قرآن گرفتار اجمال عَرَضی است؛ یعنی ما اجمالاً می‌دانیم در بعضی موارد ظواهر قرآن اراده نشده است، به همین جهت نمی‌توانیم به هیچ یک از ظواهر قرآن استناد کنیم.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- تقریر اول
- برای اثبات تقریر اول به دو شکل استدلال شده است:

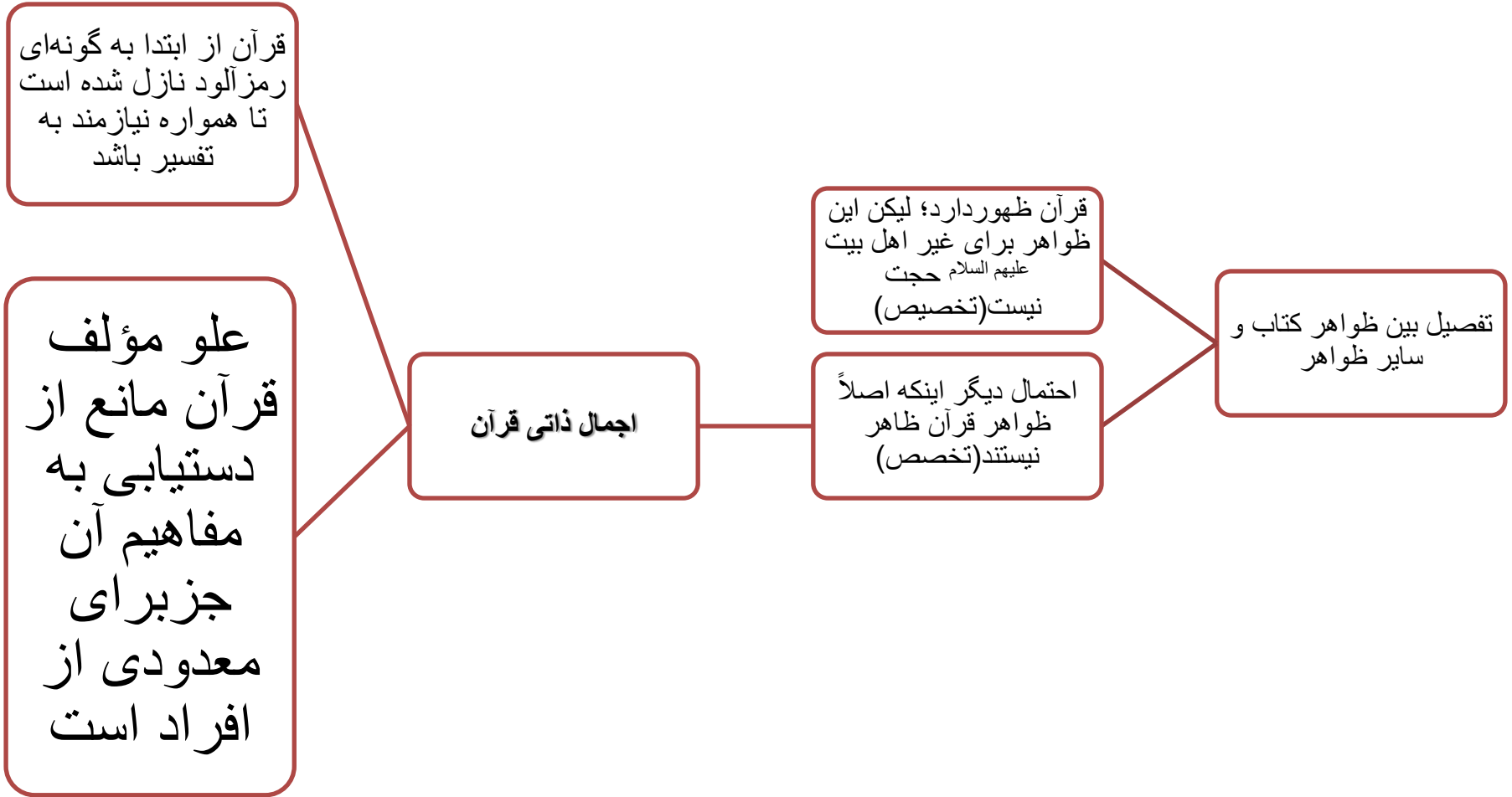
۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- شکل اول
- اینکه قرآن از ابتدا به گونه‌ای رمزآلود نازل شده است تا همواره نیازمند به تفسیر باشد و ما همواره نیازمند کسانی باشیم که این رمز و رازها را برای مردم بیان کنند.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- در زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله خود آن حضرت و بعد از او، علی بن ابی طالب علیه السلام و به همین ترتیب سائر ائمه علیهم السلام همان کسانی هستند که راز قرآن را بازگو می کنند و در واقع سر رمز آلود بودن قرآن همین ارتباط امت با اهل بیت علیهم السلام است.
- اگر بنا بود که قرآن یک کتاب روشن و آشکاری باشد به گونه ای که همه بتوانند از آن استفاده کنند، ارتباط امت با اهل بیت علیهم السلام قطع می شد.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- شکل دوم
- گفته‌اند قرآن به دلیل علو مؤلف (خداوند - تبارک و تعالی -) و بالا بودن مرتبه مؤلف به قدری از انسان فاصله دارد، که انسان‌ها توانایی دستیابی به مفاهیم قرآنی را ندارند و جزء معدودی که سیر إلى الله کرده و به مراتب بالای وجود دست پیدا کرده‌اند، دیگران نمی‌توانند از قرآن استفاده کنند.

۳. تفصیل بین ظواهر کتاب و سایر ظواهر

- در این بیان قرآن را با نوشته‌هایی که نویسندگان بشری می‌نویسند، مقایسه کرده و گفته‌اند وقتی دانشمندی یک کتاب علمی می‌نویسد، یک انسان عادی نمی‌تواند از این کتاب استفاده کند.
- تنها کسانی امکان استفاده از چنین کتابی را دارند که افق فکری آنها به افق نویسنده نزدیک باشد و تخصصشان در حدی باشد که مطالب این نویسنده را بفهمند و فاصله یک نویسنده دانشمند با آدم‌های عادی به مراتب کمتر، بلکه اصلاً قابل مقایسه با فاصله خداوند - تبارک و تعالی - با انسان‌ها نیست.

۳. تفصیل بین ظواہر کتاب و سایر ظواہر

- بنابراین کتابی که از ناحیة خدا تبارک و تعالی است به قدری حاوی مفاهیم و معارف عالی است که از دسترس تفکر دانی بشری خارج است و فقط افرادی که سیر به سمت خدا تبارک و تعالی کرده و در این سیرشان به مراتب عالی معنویت و معرفت دست پیدا کرده‌اند یعنی اهل بیت علیهم السلام می‌توانند به معارف این کتاب دست پیدا کنند و از حقایق آن خبردار شوند. بنابراین دیگران جزء از رهگذر ایشان امکان دستیابی به مفاهیم قرآن را ندارند.